

Az ukrán görög katolikus egyház

Az 1596-os Breszti Uniónak köszönhetően Ukrajna területén megalakult a görög katolikus (bizánci szertartású, más néven uniós) egyház. Bárhogy is vélekednek az egyháztörténészek az eseményről, az mindenesetre tény, hogy 350 éven át legálisan létezett. Az orosz ortodox egyház Róma expanziós törekvéseit látta benne. Ugyanakkor a közelmúltban a görögkatolikus-kérdést szerették csupán nemzetiségi kérdésként feltüntetni, s híveire könnyen rásütötték a nacionalista bélyeget. Tették ezt arra hivatkozva, hogy 1946-ban a görög katolikus egyház a lembergi (Ivovi) zsinaton „önfeloszlattással” hivatalosan megszűnt. Az előzményekhez tartozik az, hogy 1939-ben a Ribbentrop—Molotov paktum értelmében Németország és a Szovjetunió egymás között felosztotta Lengyelországot. Így Belorusszia és Nyugat-Ukrajna szovjet fennhatóság alá került. Ezekben a területeken jelentős görög katolikus lakosság élt. Ekkoriban a Szovjetunióban javában dúlt a sztálini terror, mely minden egyházat teljes pusztulással fenyegetett. Templomok százait zárták be, rengeteg pap került börtönbe, munkatáborokba. Miután Hitler 1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót, az elfoglalt városokban és falvakban a németek megnyitották a templomokat, s ezzel kivívták maguknak a lakosság szimpátiáját. Részben érthető, ha az itt élők felszabadítóként fogadták a német katonákat, sőt a halicsi SS hadosztály föllállításával aktív részt vállaltak a fegyveres harcokban. Az is kétségtelen, hogy az ukrán egyház vezetői közül többen részt vettek az Ukrán Önkéntes Hadsereg (UPA) föllállításában, és áldásukat adták a Szovjetunió elleni harcra. De nem szabad elfelejtenünk, hogy a sztálini Szovjetunióban szerzett tapasztalat állt mögöttük.

A háborús események fordultával a szovjet csapatok kiszorították a németeket, és 1944 nyarán Nyugat-Ukrajna földjén ismét Sztálin lett az úr. Persze az UPA és az Ukrán Banderista Szervezet (OUN) fegyveresei továbbra is ellenálltak a Vörös Hadsereg és az NKVD katonáinak, 1944 nyarán Septyickij metropolita, az egyház feje nem volt hajlandó a szovjethatalom követeléseinek eleget tenni, és nem szólította fel az UPA és az OUN vezetőit a fegyverletételre. Ezért 1945. februárjában Sztálin elhatározta, hogy fölszámolja őket.

1945. május 28-án megalakul az úgynevezett „Akciócsoport”, melynek vezetője Gavriil Kosztyelnik, tagjai: Mihail Melnyik és Antonyij Pelveckij görög katolikus papok. Még aznap levélben fordultak az Ukrán Népbiztosok Tanácsához, amelyben kérték az UKE felvételét az Orosz Ortodox Egyházba (ha egy az államunk, legyen egy az egyházunk is).

A válaszevél felhatalmazza az „Akciócsoport” tagjait az újraegyesítés lebonyolítására, valamint kötelezi őket a csatlakozásra nem hajlandó szerzetesek, papok névsorának összeállítására és fölterjesztésére.

Az ACS tagjai tisztában voltak azzal is, hogy csak a püspökök részvételével megtartott zsinaton lehetséges az újraegyesítés. Ez idő tájt az egyháznak 7 püspöke és 1 metropolitája volt, de ők 1945 áprilisa óta valamennyien az NKVD börtönében raboskodtak. Ezért részvételüktől el kellett tekinteni. A probléma áthidalására kézenfekvőnek látszott, hogy Melnyik és Pelveckij atyákat szenteljék fel püspökké, és ők legyenek a zsinati elnökök.

Alekszij, Moszkva és egész Oroszország pátriárkája 1946 februárjában mindkettejüket kinevezte püspökké. A jelöltek előbb visszatértek az Ortodox Egyházba, majd ezt követően fölszentelték őket.

1946. március 8-án, Lembergben, a Szent György katedrálisban 216 egyházi és 19 világi küldött részvételével megnyílt az egyház zsinata, melyen érvénytelenítették a Breszti Unió határozatait, és kimondták az Orosz Ortodox Egyházhoz való csatlakozást. (A zsinati küldötteket az NKVD emberei gyűjtötték össze Bogdanov ezredes irányításával. A résztvevők ebédjegyet és vodkajegyet is kaptak tőle. Az államvédelmiek védőőrizete alatt folyt le a zsinat; körülzárták a katedrális és a tér csak úgy kékellett a sok tányérsapkától; mert félték a még működő Ukrán Önkéntes Hadsereg fegyvereseitől.)

Mint láthatjuk, kissé szokatlan módon képviselte a több milliós egyház véleményét a már ortodoxszá lett két püspök és társai, bár vitathatatlan, hogy akadtak — nemcsak a papok, de a hívek között is — a reunióknak őszinte követői. A zsinat összehívásának és levezetésének körülményei azonban — mind egyházi, mind államjogi szempontból — megkérdőjelezik az egyesülés érvényességét.

Ezek után helytelen volna továbbra is az ukrán katolikus egyház „önfeloszlatajáról” beszélni; az is megengedhetetlen eljárás, ha politikailag vétkes egyházi vezetők miatt (akiket egyébként keményen megbüntettek) milliós hívősereg bűnhődik évtizedeken keresztül.

Érthető tehát, ha az ukrán katolikusok a szovjet alkotmány biztosította jogaikért harcolnak. 1989 tavaszától kezdve Moszkvában tüntetnek egyházuk engedélyezéséért. Számptalan levélben, kérvényben fordultak az illetékes szervekhez — mindhiába. Pedig meg kellene hallani az illetékeseknek annak az ukrán parasztasszonynak szívből felszakadó szavait, aki az Arbaton tüntetve így kiáltott fel:

„Jó emberek, hát miért, miféle — Isten és emberek előtti — bűnökért vették el tőlünk hitünket, templomainkat, szentjeinket? Számoljátok csak össze, népünk hány nemzedéke vallotta a görög katolikus hitet. A lengyel, az osztrák és a szovjethatalom idején egyaránt. Csak nekünk nincs negyven-egynéhány éve templomunk. Titokban imádkozunk, titokban gyónunk, titokban kötünk házasságot és titokban temetjük el szeretteinket. Jó emberek, mi végre hát ez a büntetés?”

Hidász Ferenc összeállítása

Következő számainkból

Kereszténység és politika

Roger Etchegaray, Tomka Miklós, Göncz Árpád *írásai*
Endreffy Zoltán: Igazságosság, béke és a teremtés megőrzése

Találkozásaink a Szentírással

Nemes Nagy Ágnes, Kukorelly Endre és Barsi Balázs *írásai*

Körtvélyes Géza: Útjegyzetek Izraelből

Rónay László: Papi sors '90

Keresztes Szent János: A Lélek éneke

Török Endre: A hatalom kísértésében

Jáki Szaniszló: Katolikus tudomány